

Анна Валеріївна ЯВОРСЬКА

здобувач кафедри економіки,
Житомирський державний технологічний університет
вул. Черняхівського, 103, м. Житомир, Україна, 10005
E-mail: 4ksann@gmail.com
Телефон: +380633764003

**ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В
ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Яворська, А. В. Економіко-статистичні аспекти ведення мисливського господарства в Житомирській області [Текст] / Анна Валеріївна Яворська // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2013. – Том 13. – С. 409-414. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Висвітлено сучасну структуру та динаміку розвитку мисливського господарства Житомирщини. Розглянуто кількісні показники чисельності основних видів мисливських тварин, зростання коштів на охорону і відтворення мисливської та іхтіофауни регіону. Проаналізовано обсяги доходів від усіх видів діяльності та підвищення продуктивності роботи мисливського товариства. Запропоновано основні шляхи вдосконалення ведення мисливського господарства в Житомирській області на основі запровадження державних програм розвитку, екологізації інструментів мисливської політики, стримування деградації мисливських угідь і мисливської фауни за рахунок економічних санкцій, зменшення антропогенних викидів і дії парникових газів заради уникнення екологічної катастрофи, належної фінансової підтримки лише пріоритетних напрямів розвитку мисливського господарства.

Ключові слова: мисливське господарство, мисливські угіддя, принципи мисливської політики, мисливська фауна.

Анна Валерьевна ЯВОРСКАЯ

**ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЕДЕНИЯ ОХОТНИЧЬЕГО ХОЗЯЙСТВА В
ЖИТОМИРСКОЙ ОБЛАСТИ**

Аннотация

Описана современная структура и динамика развития охотничьего хозяйства Житомирщины. Рассмотрены количественные показатели численности основных видов охотничьих животных, рост средств на охрану и воспроизводство охотничьей и ихтиофауны региона. Проанализированы объемы доходов от всех видов деятельности и повышения производительности работы охотничьего общества. Предложены основные пути совершенствования ведения охотничьего хозяйства в Житомирской области на основе государственных программ развития, экологизации инструментов охотничьей политики, сдерживания деградации охотничьих угодий и охотничьей фауны за счет экономических санкций, уменьшения антропогенных выбросов и действия парниковых газов во избежание экологической катастрофы, надлежащей финансовой поддержки только приоритетных направлений развития охотничьего хозяйства.

Ключевые слова: охотничье хозяйство, охотничьи угодья, принципы охотничьей политики, охотничья фауна.

ECONOMIC AND STATISTICAL ASPECTS OF HUNTING ACTIVITIES IN ZHYTOMYR REGION

Abstract

The modern structure and dynamics of hunting of Zhytomyr region are described in the article. Quantitative size of the main types of hunting animals, the growth of funds for the protection and reproduction of hunting fauna and fish of the region are considered. The amount of income from all activities and increase the productivity of the hunting community are analyzed. The basic ways of improving hunting management in the Zhytomyr region on the basis of state development programs, greening tools of hunting policy, control over the degradation of hunting grounds and hunting fauna at the expense of economic sanctions, reduction of the anthropogenic emissions of greenhouse gases in order to avoid an environmental disaster, adequate financial support of priority development trends of hunting are offered.

Keywords: *hunting, hunting policy principles, hunting fauna.*

JEL classification: M21

Постановка проблеми

Проблеми раціонального використання, охорони та відтворення природних ресурсів, зокрема мисливської та іхтіофауни, останніми роками в Україні особливо загострились. Адже мисливське господарство є однією із форм традиційного природокористування в Україні і міцно пов'язане з лісовим, аграрним та водним господарствами. Право ведення мисливського господарства з загальною площею угідь 46,5 млн га надано 988 господарствам країни. Серед основних користувачів мисливських угідь – підприємства, підпорядковані Українському товариству мисливців та рибалок, які використовують 69% площі мисливських угідь, та Держкомлісгоспу (12%) [1; 2, с.13-14; 3; 4].

Аналіз останніх досліджень

У сучасних дослідженнях розробка проблематики, пов'язаної з пріоритетними напрямками трансформації використання природоохоронного потенціалу, висвітлюється у наукових працях В. С. Бондара, С. А. Генсірука, Б. М. Данилишина, В. К. Данилка, Я. В. Ковалю, П. І. Лакиди, В. І. Парпана, І. М. Синякевича, О. І. Фурдичка, М. А. Хвесика та багатьох інших вітчизняних дослідників. Наукове забезпечення вирішення проблем природокористування вимагає подальшого вивчення важливих завдань галузевого характеру, таких, як: розробка дієвих заходів щодо збереження мисливських угідь, поліпшення їх використання, реформування принципів мисливської політики, переходу галузі мисливського господарства на засади сталого розвитку.

Об'єкт та методика дослідження

Об'єктом дослідження є розвиток сфери мисливського господарства Житомирської області. Теоретичною та методологічною основою став діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економіко-статистичних аспектів розвитку мисливського господарства. У процесі написання статті використано такі наукові методи: статистико-економічні – при аналізі динаміки та структури чисельності мисливських тварин; метод динамічного ряду при оцінці господарської діяльності обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок.

Результати досліджень

Правом ведення мисливського господарства в Житомирській області користується обласна організація Українського товариства мисливців та рибалок, до складу якої входять 22 районні організації зі своїми первинними осередками та мисливсько-рибальське виробниче підприємство. Площа наданих у користування мисливських угідь, у тому числі охоплених мисливським упорядкуванням, складає 1043,8 тис. га, у тому числі польові – 631,0 тис. га, лісові – 433,6 тис. га та водно-болотні – 61,3 тис. га. Центральною фігурою у мисливській справі виступає єгер або старший єгер, котрий є господарем у закріпленому обході. У середньому один єгер обслуговує 181,0 тис. га.

Варто зазначити, що право користування мисливськими угіддями надається згідно з рішенням обласної ради народних депутатів, останнє засідання з приводу зазначеного питання відбулося восени 2010 р. На цьому скликанні погоджено право користування мисливськими угіддями строком на 15 років, на відміну від

попереднього, який становив 25 років. Але у зв'язку з несвоєчасним ухваленням рішення права користування мисливськими угіддями сезон полювання в належний термін не відкрився і, як наслідок, це вплинуло на непросте економічне становище обласної організації УТМР. Виникла певна необхідність переведення штатних працівників на чотиригодинний робочий день. Водночас декілька районних організацій УТМР, вирішили стати юридичними особами і самостійно займатися веденням мисливського господарства, але залишаючись у складі обласної організації УТМР. На сьогодні налічується 8 юридичних осіб у складі товариства, серед них: Бердичівська, Ємільчинська, Коростишівська, Малинська, Новоград-Волинська, Ружинська, Червоноармійська та Чуднівська районні організації.

Сезони полювання проводяться не постійно, а лише у відповідні періоди. Підтриманню природних біоценозів та біологічного відновлення тваринного світу сприяє проведення місячника тиші природи, який проводиться з березня по квітень. У травні, червні, липні полювання не має такого масового характеру, а вже з серпня по січень проходить у своєму звичному режимі.

Характерною особливістю є те, що в кожному окремому місяці полювання здійснюється на різні види мисливських тварин та птахів. Зокрема у серпні полюють на оленів, бабаків, качок, гусей, перепелів, а в січні - на кабанів та зайців-русаків, у лютому полювання можливе лише за наказами користувачів мисливських угідь. Водночас відстріл та відлов вовків, лисиць, бродячих котів та собак, сірих ворон, сорок, граків, які проводяться не в мисливський сезон або в заборонених для полювання місцях, здійснюється мисливцями за спеціальними дозволами.

У 2012 р. мисливський фонд Житомирської області налічував 7 видів копитних тварин (3,256 тис. голів), 14 – хутрових звірів (42,427 тис. голів), 25 – пернатої дичини (197,009 тис. голів). Зокрема, в мисливських угіддях області мешкали 11 зубрів, 173 лосі, 23 благородних олені, 2095 козуль, 954 кабани, 28956 зайців-русаків, 1239 білок, 1935 ондатр, 2238 бобрів, 3206 лисиць, 29 вовків, 1000 норок, 422 борсуків, 482 видр, 2140 куниць, 11530 горлиць, 93 фазани, 1824 глухарі, 368 тетеруків, 649 рябчиків, 871 лебідь, 3817 вальдшнепів тощо. Окремі мешканці мисливських угідь (зубри, борсуки, видри, коти лісові, рисі, горностаї, норки, глухарі) занесені до Червоної книги України [5].

Таблиця 1. Динаміка та структура чисельності мисливських тварин у Житомирській області

Види	Чисельність, од		Динаміка, %	Структура, %	
	2011р.	2012р.		2011р.	2012р.
Копитні	3121	3256	104,32	1,2	1,4
Хутрові	46566	42427	91,11	17,8	17,5
Пернаті	211811	197009	93,01	81,0	81,1
Всього	261498	242692	92,8	100	100

Джерело: розроблено автором на основі адміністративних даних обласної організації УТМР.

Враховуючи опрацьовані статистичні показники динаміки та структури популяції мисливської фауни, хочемо зауважити, що, порівняно з 2011 р., чисельність копитних тварин зросла на 4,3%, хутрових звірів зменшилась на 8,9% і пернатої дичини зменшилась майже на 7%. Упродовж 2012 р. добуто 86 голів копитних тварин, 8388 голів хутрових звірів та 37567 голів пернатої дичини. Допустимий норматив добування для копитних тварин становить до 10%, хутрових звірів до 50%, пернатої дичини до 50% [6].

З метою відтворення і охорони мисливської фауни особливої уваги вимагають біотехнічні заходи. На зимовий період підготовлена така кількість біотехнічних споруд: годівниць – 410, солонців – 1730, підгодівельних майданчиків – 974, мисливських веж – 17, вольєрів - 3, для притравки мисливських собак на дикого кабана. У 2012 р. в обласній організації УТМР було заготовлено кормів: зернофуражу – 257 тонн,

коренеплодів – 91 тонна, сіна – 86 тонн, кормових пучків – 55 шт., солі – 10564 кг, кукурудзи – 13,4 тонни [7].

Економічні аспекти розвитку передбачають дослідження основних економічних показників стану мисливського господарства. Зокрема, загальні витрати на ведення мисливського господарства у 2012 р. збільшилися порівняно з минулорічними і склали 4002,488 тис. грн, частка коштів, витрачених з державного бюджету, склала 14,500 тис. грн, що вдвічі менше за минулий 2011 р. Фонд заробітної плати склав 1514,678 тис. грн, на охорону, відтворення, біотехнію, облік диких тварин та впорядкування мисливських угідь витрачено 1458,779 тис. грн проти 1157,718 тис. грн у 2011 р., що відповідає вимогам статті 30 Закону України "Про мисливське господарство та полювання" [8]. Надходження від ведення мисливського господарства склали 4767,420 тис. грн проти 2404,408 тис. грн у 2011 р. Загалом можна сказати, що спостерігається

поступове позитивне покращення діяльності галузі, проте залишається суттєво необхідною державна підтримка задля залучення пропозицій інвестиційного характеру.

Для більш детального аналізу офіційної статистичної інформації по економічній діяльності обласної організації УТМР, зокрема по загальних витратах на ведення мисливського господарства, враховуючи проведені розрахунки динамічного ряду за ланцюговою та базисною схемами, можна помітити, що середній абсолютний приріст витрат у період з 2008 по 2012 рр. складає в середньому 471,871 тис. грн. Водночас загальні витрати на ведення мисливського господарства за цей час у середньому складають 2733,025 тис. грн за рік. У результаті проведеного дослідження слід підкреслити, що витрати в середньому щорічно зростають на 17%.

Важливим аспектом залишається те, що обласна організація УТМР є громадською і веде свою діяльність передусім за рахунок щорічних внесків членів товариства, цільових та добровільних внесків, торгівлі та працевчасті. У цьому випадку під працевчастю слід розуміти оплату за виконання певної господарської діяльності, наприклад, заготівлі сіна та кормів. Тут насамперед йдеться про участь мисливців у біотехнічній роботі товариства. Наприклад, якщо мисливець не має такої можливості брати участь у заготівлі кормів, він повинен сплатити додатково до щорічного внеску 120 грн працевчасті. Грошові надходження у вигляді внесків членів товариства складаються з трьох етапів. Перший етап основний, його сплачують одноразово кожен рік

всі члени товариства, не залежно від того, чи будуть вони брати участь у полюванні. Цей внесок засвідчує приналежність особи до численного складу мисливців і залишає право відвідування засідань районних та обласної рад, вартість внеску першого етапу складає 250 грн. Другим та третім етапами є відкриття сезону полювання на дику птицю та хутрового звіра, відповідно вартість таких внесків складає 120 та 250 грн. Також одними із основних джерел грошових надходжень є цільові ліцензії на диких кабанів і кіз, цільові ліцензії на рибу та цільові природоохоронні [9, с. 14-16; 10, с. 196-199].

Отже, загальна сума грошових надходжень на ведення мисливського господарства за 2010-2012 рр. становить 9096,873 тис.грн. Проаналізувавши дані по грошових надходженнях та визначивши відносні величини динаміки та структури, можемо зробити висновок, що загалом по обласній та районних організаціях УТМР спостерігається позитивний розвиток продуктивності економічної діяльності в переважній більшості за рахунок самофінансування та самоокупності. Кошти, які надходять від щорічних внесків членів товариства, господарської діяльності та ліцензій, витрачаються на ведення мисливського і рибальського господарства, на проведення організаційно-масових і спортивних заходів, на заробітну плату штатних працівників, на зміцнення матеріально-технічної бази товариства. Основні складові джерел грошових надходжень на ведення мисливського господарства за 2012 р. відображені на діаграмі (рис. 1).

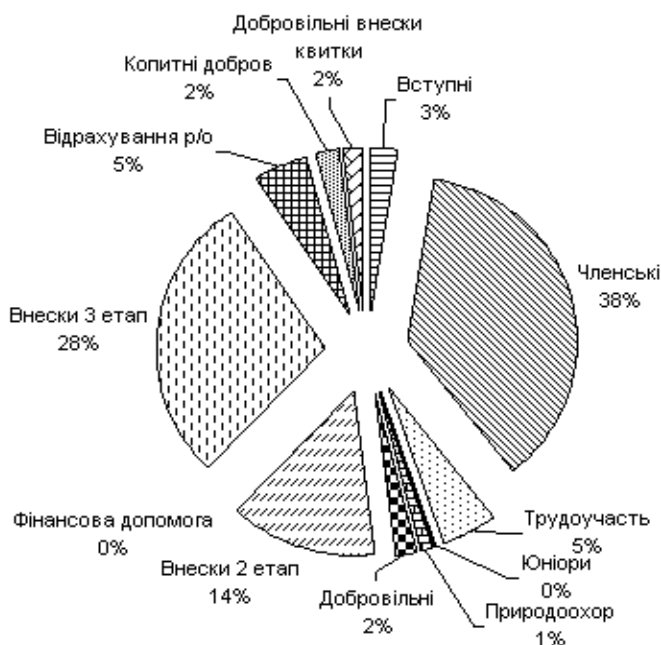
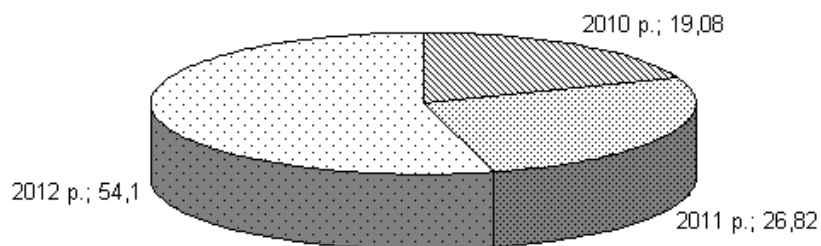

Рис. 1. Структура основних складових грошових надходжень у 2012 р.

Джерело: розроблено автором на основі адміністративних даних обласної організації УТМР.

У структурі загальних надходжень на ведення мисливського господарства третину складають надходження від юридичних осіб. Такі районні організації, як Бердичівська, Ружинська, Червоноармійська та Чуднівська, ефективно та

обґрунтовано підходять до ведення мисливського господарства, про що свідчить статистична звітність. Структуру грошових надходжень за 2010-2012 рр. за офіційними статистичними даними наведено на рис. 2.

Рис. 2. Структура грошових надходжень від районних організацій за 2010-2012 рр.

Джерело: розроблено автором на основі адміністративних даних обласної організації УТМР.

Важливим заходом з відтворення мисливської фауни є охорона угідь від браконьєрів, суворе дотримання місячника тиші природи. Спільно з об'єднанням "Житомирліс", управлінням екологічної безпеки в області, рибінспекцією, державною лісовою охороною, митницею, обласною прокуратурою та управлінням Міністерства внутрішніх справ у області був розроблений і прийнятий строком на 4 роки план спільних заходів щодо контролю за охороною і використанням тваринного світу та боротьби з браконьєрами. Як наслідок, складено 44 протоколи по боротьбі з порушенням правил полювання, зокрема 36 чоловік притягнуто до адміністративної відповідальності, також конфісковано 5 одиниць гладкоствольної зброї та стягнуто штрафів на суму 4359,0 грн.

Висновки

Таким чином, проведені нами дослідження офіційної статистичної інформації та адміністративних даних щодо використання, відтворення та охорони мисливської та іхтіофауни області свідчать про загальний природоохоронний та невиснажливий характер користування мисливськими угіддями, що здійснюється на загальнодержавному та місцевому законодавчому рівнях. Враховуючи переважно екологічне значення лісів і мисливської фауни держави, працівники галузі спрямовують зусилля на

наращування природоохоронного потенціалу і збереження тваринного світу в мисливських угіддях для забезпечення сталого розвитку та екологізації мисливського господарства, що є визначальною передумовою забезпечення сталого розвитку регіону та України загалом.

Перспективи подальших досліджень

Ступінь позитивної динаміки розвитку мисливського господарства передусім залежить не тільки від професійних якостей та зусиль працівників галузі, з одного боку, а також від належної фінансової підтримки з державного бюджету – з іншого. Водночас залишаються невирішеними проблеми державного сприяння на місцевому, а особливо - на загальнодержавному рівні. Передусім це стосується запровадження державних програм розвитку та реформування мисливського господарства на засадах ринкової економіки та економічного стимулювання підвищення продуктивності мисливських угідь, екологізації інструментів мисливської політики, стримування деградації мисливських угідь і мисливської фауни за рахунок економічних санкцій, зменшення антропогенних викидів і дії парникових газів заради уникнення екологічної катастрофи, належної фінансової державної підтримки лише пріоритетних напрямів розвитку мисливського господарства та його реформування з урахуванням принципів мисливської політики.

Список літератури

1. Лісовий кодекс України [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
2. Данилко, В. К. Статистика мисливського господарства: стан і перспективи розвитку / В. К. Данилко // Науковий вісник ДАСОА. – 2006. – №1. – С. 13-18
3. Про затвердження Державної цільової програми "Ліси України" на 2010-2015 роки [Електронний документ] : постанова Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/977-2009-п>.
4. Данилишин, Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко, Я. В. Коваль. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

-
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України, розділ сільського господарства [Електронний документ]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm
  6. Про тваринний світ [Електронний документ] : закон України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
  7. Про невідкладні заходи у сфері збереження, відтворення та раціонального використання мисливських тварин [Електронний документ] : указ Президента України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2005>.
  8. Про мисливське господарство та полювання [Електронний документ] : закон України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
  9. Косенко, О. М. Фауна – живе багатство Житомирщини / О. М. Косенко, М. Г. Вергун. – Ж.: 2001. – 143 с.
  10. Карпов, В. І. Еколого-економічні проблеми довкілля Житомирщини / В. І. Карпов, С. П. Сіренський, В. К. Данилко. – Ж.: 2001. – 320 с.

References

1. Lisovi kodeks Ukrainy. (2012). rada.gov.ua. Retrieved March 11, 2013, from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
2. Danilko, V. (2006). Statystyka myslyvs'koho hospodarstva: stan i perspektyvy rozvytku. *Naukovyi visnyk DASOA*, 1, 13-18.
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennya Derzhavnoi tsil'ovoi prohramy "Lisy Ukrainy" na 2010-2015 roky". (2012, November 02). rada.gov.ua. Retrieved March 15, 2013, from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/977-2009-p>.
4. Danilishin, B., Doroguntsov, S., Mishchenko, V., & Smith, Y. (1999). *Pryrodno-resursnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy*. Kyiv: RVPS Ukraina.
5. Statystyka sil's'koho hospodarstva. (2013). ukrstat.gov.ua. Retrieved March 11, 2013, from http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm
6. Zakon Ukrainy "Pro tvarynnyi svit". (2012). rada.gov.ua. Retrieved March 15, 2013, from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
7. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro nevidkladni zakhody u sferi zberezheniya, vidtvorennya ta ratsional'noho vykorystannya myslyvs'kykh tvaryn". (2005). rada.gov.ua. Retrieved March 20, 2013, from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2005>.
8. Zakon Ukrainy "Pro myslyvs'ke hospodarstvo ta polyuvannya". (2009). rada.gov.ua. Retrieved March 22, 2013, from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
9. Kosenko, A., & Verhun, M. (2001). *Fauna – zhyve bahatstvo Zhytomyrshchyny*. Zhytomyr: UkrFitoSotsCenter.
10. Karpov, V., Siren'kyi, S., & Danylko, V. (2001). *Ekoloho-ekonomichni problemy dovkillya Zhytomyrshchyny*. Zhytomyr: ZtOblDruk.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.